

COAL

=

DEAD

END

ΔΙΚΑΙΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Συντάκτης: Δημήτρης Τσέκερης, Υπεύθυνος ενεργειακής πολιτικής, WWF Ελλάς, d.tsekeris@wwf.gr

Συμβουλευτική Ομάδα:

- Ολιβιέ Βαρδακούλιας: Υπεύθυνος οικονομικών πολιτικών, WWF Ελλάς
- Δημήτρης Ιμπραήμ, Υπεύθυνος τομέα κλιματικής & ενεργειακής πολιτικής, WWF Ελλάς

Επεξεργασία: Θεοδότα Νάντσου, Επικεφαλής πολιτικής WWF Ελλάς

Η μελέτη συντάχθηκε από την LDK Consultants, για λογαριασμό του WWF Ελλάς.

© 2020, WWF Ελλάς

Φωτογραφία εξωφύλλου: Greg McNevin/ EBC

Το **WWF Ελλάς** είναι το ελληνικό τμήμα της διεθνούς περιβαλλοντικής οργάνωσης WWF – World Wide Fund for Nature. Με περισσότερους από 5.000.000 υποστηρικτές παγκοσμίως, το WWF έχει ενεργή παρουσία σε περισσότερες από 100 χώρες.

Αποστολή του WWF είναι να σταματήσει την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και να χτίσει ένα μέλλον αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπων και φύσης, προστατεύοντας τη βιοποικιλότητα, διασφαλίζοντας τη βιώσιμη χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, και προωθώντας τη μείωση της ρύπανσης και της σπάταλης κατανάλωσης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	1
ΔΙΚΑΙΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ - ΑΠΟΛΙΓΝΙΤΟΠΟΙΗΣΗ	2
ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	2
ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	3
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟ ΠΑΚΕΤΟ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	5

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις 23 Σεπτεμβρίου 2019, από το βήμα της 74^{ης} Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών¹, ο Έλληνας πρωθυπουργός ανακοίνωσε, μεταξύ άλλων, το κλείσιμο των λιγνιτικών μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μέχρι το 2028 και την αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στο 35% έως το 2030.

Το πλαίσιο εξειδικεύτηκε περαιτέρω, με την ανακοίνωση του κλεισίματος όλων των υφιστάμενων λιγνιτικών μονάδων έως το 2023, με εξαίρεση την υπό κατασκευή λιγνιτική μονάδα Πτολεμαΐδα V, που προβλέπεται να παραμείνει σε λειτουργία μέχρι το 2028.

Προκειμένου η διαδικασία αυτή να ολοκληρωθεί, στις 23.12.2019, το υπουργικό συμβούλιο συγκρότησε την κυβερνητική και συντονιστική επιτροπή ΣΔΑΜ - Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΠΥΣ 52/23-12-19 (ΦΕΚ 213/Α/24.12.2019), 1/2020 (ΦΕΚ 26/Α/07.02.2020)).

Το WWF Ελλάς από την πρώτη στιγμή χαιρέτισε αυτό το πρώτο γενναίο βήμα από την πλευρά της ελληνικής κυβέρνησης, σημειώνοντας πως οι στρατηγικές αποφάσεις που θα ληφθούν τώρα είναι απολύτως καθοριστικές για να επιτευχθεί το κρίσιμο ζητούμενο: ηλεκτρική ενέργεια που προέρχεται κατά 100% από ανανεώσιμες πηγές με μηδενικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, το συντομότερο δυνατόν².

Ως ελάχιστη, αλλά κρίσιμη συμβολή στη διαδικασία απολιγνιτοποίησης, το WWF Ελλάς θεωρεί χρέος να συμβάλει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στη δίκαιη μετάβαση των κοινωνιών που επί δεκαετίες υπήρξαν πυλώνες για την ηλεκτροδότηση της χώρας. Η παρούσα έκθεση και η συνοδευτική μελέτη αποτελούν συμβολή στην προσπάθεια τόνωσης των λιγνιτικών περιοχών της Ελλάδας με θέσεις εργασίας και προοπτικές για την ανάπτυξη μιας ζωντανής οικονομίας.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Τα τελευταία χρόνια η ανθρωπότητα έχει γίνει μάρτυρας ακραίων καιρικών φαινομένων και καταστροφών που θα μας φαίνονταν αδιανόητα ακόμα και πριν λίγα χρόνια. Η μέση θερμοκρασία του πλανήτη είναι ήδη 1,1°C πιο υψηλή σε σύγκριση με τα προβιομηχανικά επίπεδα και με τους σημερινούς ρυθμούς αναμένεται να φτάσει τον 1,5°C κάποια στιγμή μεταξύ 2030 και 2050. Τα αέρια του θερμοκηπίου που προκαλούνται από την καύση ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας, η εντατική κτηνοτροφία και η καταστροφή των φυσικών οικοσυστημάτων, όπως είναι τα δάση και οι ωκεανοί, είναι τα βασικότερα αίτια. Οι δεσμεύσεις των κρατών, στο πλαίσιο της Συμφωνίας του Παρισιού, για τη συγκράτηση της αύξησης της θερμοκρασίας στον 1,5°C έχουν αποδειχθεί κατώτερες των κρίσιμων περιστάσεων. Με τις ισχύουσες δεσμεύσεις, η αύξηση της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη θα ξεπεράσει τους +3°C ως το τέλος του αιώνα, γεγονός που συνεπάγεται αχαρτογράφητες καταστάσεις ραγδαίων και εξαιρετικά απρόβλεπτων επιπτώσεων. Είμαστε η πρώτη γενιά που αναγνωρίζει το πρόβλημα και η τελευταία που μπορεί να δράσει. Ταυτόχρονα, βρισκόμαστε εν μέσω μίας πρωτοφανούς υγειονομικής κρίσης, λόγω της πανδημίας η οποία αλλάζει ραγδαία τα δεδομένα.

Οι πολιτικές για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης αποτελούν το πλαίσιο για την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα το αργότερο μέχρι το 2050. Η δίκαιη μετάβαση των κοινωνιών που εξαρτώνται από τον λιγνίτη στη νέα εποχή της κλιματικής ουδετερότητας αποτελεί χρέος όλων μας. Για ένα καλύτερο μέλλον για όλους.

¹ Νέα πολιτική για Κλίμα και Ενέργεια ανήγγειλε ο Μησοτάκης – τέλος ο λιγνίτης το 2028 - <https://www.euractiv.gr/section/periballon/news/nea-politiki-gia-klima-kai-energeia-aniggeile-o-mitsotakis-telos-o-lignitis-to-2028/>

² WWF Ελλάς. (2019, 24 Σεπτεμβρίου). Το μετέωρο βήμα της απανθρακοποίησης. <https://contentarchive.wwf.gr/news/2309-to-pto-meteoro-vima-tis-apanthrakopoiisis>

ΔΙΚΑΙΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ – ΑΠΟΛΙΓΝΙΤΟΠΟΙΗΣΗ

Μπροστά στο κρίσιμο σταυροδρόμι λόγω της κλιματικής κρίσης, η στροφή σε καθαρές μορφές ενέργειας και η εγκατάλειψη των ορυκτών καυσίμων είναι επιτακτική ανάγκη. Μία όμως άτακτη, μη σωστά και συμμετοχικά σχεδιασμένη μετάβαση, μπορεί να προκαλέσει σοβαρές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις και να αποδειχθεί εν τέλει αναποτελεσματική.

Όραμά μας είναι μία επόμενη ημέρα με θετική επίδραση στους εργαζόμενους και τις οικονομίες. Χωρίς να μείνει κανείς πίσω. Μία επόμενη μέρα που θα πρέπει να σχεδιαστεί από κοινού, μαζί με τις τοπικές κοινωνίες, καθώς το οποιοδήποτε σχέδιο μετάβασης που απαιτεί τέτοιες ριζικές αλλαγές, θα πρέπει να απολαμβάνει της ισχυρής στήριξης των τοπικών κοινωνιών. Όπως έχουμε επισημάνει, μία επιτυχημένη διαδικασία ενεργειακής μετάβασης οφείλει να έχει στο επίκεντρό της τον άνθρωπο: να είναι συμπεριληπτική και διαφανής, να θέτει ξεκάθαρο χρονοδιάγραμμα ως προς τη διαδικασία της απολιγνιτοποίησης, να εμπλέκει τη ΔΕΗ ως σημείο αναφοράς στις λιγνιτικές περιοχές και να εξασφαλίζει επαρκή και ευέλικτη χρηματοδότηση ώστε να μην μείνει κανένας πίσω. Αυτή η διαδικασία για να είναι αποτελεσματική, απαιτεί ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό σχέδιο διοίκησης/διακυβέρνησης της απολιγνιτοποίησης. Ταυτόχρονα, η ενεργειακή μετάβαση θα πρέπει να υπηρετεί και τους στόχους της κλιματικής ουδετερότητας: να δίνει την κατεύθυνση για επενδύσεις σε καθαρές πηγές ενέργειας, κυκλική οικονομία, εξοικονόμηση ενέργειας και να απορρίπτει επιλογές που σχετίζονται με ορυκτά καύσιμα (π.χ. μονάδες ή υποδομές ορυκτού αερίου ορυκτό αέριο).

Για το WWF Ελλάς, η διαδικασία της απολιγνιτοποίησης περιλαμβάνει τρία βασικά στοιχεία:

1. Μεσο-μακροπρόθεσμη στρατηγική μέσω νέων επενδύσεων για την παραγωγική ανασυγκρότηση των λιγνιτικών περιοχών
2. Βραχυπρόθεσμη αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων
3. Ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.

ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μελέτη του WWF Ελλάς πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με την εξειδικευμένη εταιρεία παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, LDK Consultants, στο πλαίσιο του έργου «Δίκαιη Μετάβαση για την ανατολική και νότια Ευρώπη».

Η μελέτη επικεντρώνεται σε δύο κατά βάση άξονες:

- Άμεσες / βραχυχρόνιες επιπτώσεις στην απασχόληση λόγω της διαδικασίας της απολιγνιτοποίησης, όπου η μελέτη αναλύει τις άμεσες επιπτώσεις και προτάσεις για την ομαλοποίηση της διαδικασίας στην υπόψη περίοδο μετάβασης (περίοδος 2020 - 2023) σε σχέση με τη συγκράτηση των θέσεων εργασίας
- Μεσο - μακροπρόθεσμες επιπτώσεις και προτάσεις για την επιτυχή υλοποίηση μιας ομαλής μετάβασης χωρίς να μείνει κανένας πίσω (περίοδος 2023 κι έπειτα)

Ταντότητα προγράμματος

Το WWF Ελλάς, σε στενή συνεργασία με το WWF Γερμανίας, το WWF Βουλγαρίας και το WWF Πολωνίας, συνδιαμόρφωσε το 2017 το πρόγραμμα «Δίκαιη Μετάβαση για την ανατολική και νότια Ευρώπη», με στόχο την ομαλή μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών στη μετά τον λιγνίτη εποχή και τη στήριξη των τοπικών κοινωνιών. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού, εκπονήσαμε την αναλυτική μελέτη με τίτλο «Δίκαιη Μετάβαση και Απασχόληση στην Ελλάδα», τα αποτελέσματα της οποίας είναι διαθέσιμα ηλεκτρονικά και παρουσιάζονται με συνοπτικό τρόπο στο παρόν κείμενο στο πλαίσιο της εποικοδομητικής συμβολής του WWF Ελλάς στη διαδικασία της δίκαιης μετάβασης. Η μελέτη θέτει στο επίκεντρό της τη διαδικασία και τα χρονικά ορόσημα της απολιγνιτοποίησης σε σχέση με την επίδραση στην απασχόληση, αλλά και τις κρίσιμες προϋποθέσεις ώστε η απολιγνιτοποίηση να εξελιχθεί ομαλά για τους εργαζόμενους και την τοπική οικονομία ευρύτερα.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πέραν των θέσεων εργασίας που έχουν ήδη χαθεί στη διάρκεια των περασμένων ετών λόγω της φθίνουσας λιγνιτικής δραστηριότητας, **υπολογίζεται πως σχεδόν 2.200 εργαζόμενοι βρίσκονται σε άμεση έκθεση και στις δύο Περιφέρειες, εκ των οποίων οι 1.833 μόνο στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, με δυνητικά προκαλούμενες επιπτώσεις σε ακόμα 6,000 θέσεις εργασίας (ενεργοποίηση πολλαπλασιαστών)**. Επομένως, το σύνολο των δυνητικά επηρεαζόμενων θέσεων εργασίας μπορεί (στο χειρότερο σενάριο όπου και οι 1.833 θέσεις δεν αντιμετωπιστούν άμεσα) να αγγίξει τις 8.000 θέσεις εργασίας.

Με βάση τα στοιχεία της υπόψη μελέτης, εξάγονται τα εξής βασικά συμπεράσματα:

- Η περίοδος 2020-2023 αποτελεί το κρίσιμο διάστημα κατά το οποίο δρομολογείται η απόσυρση συνολικά 3,35 GW (γιγαβάτ) από τις υφιστάμενες λιγνιτικές μονάδες. Αυτό απαιτεί σοβαρή εμπροσθοβαρή προσπάθεια για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας και τη συγκράτηση της πιθανής απώλειας εισοδήματος, με ορίζοντα το διάστημα 2023-2028 κατά το οποίο αναμένεται να διαφοροποιηθεί το μίγμα παραγωγής ενέργειας, με έμφαση στις ΑΠΕ και να αναδιαταχθεί η τοπική και περιφερειακή οικονομία, με βάση τις κατευθύνσεις που προτείνονται στο Σχέδιο Δράσης.
- Ο ρόλος της ΔΕΗ στη συγκεκριμένη διαδικασία είναι εξαιρετικά κρίσιμος, καθώς η εταιρεία κατέχει μεγάλες εκτάσεις στις λιγνιτικές περιοχές, η χρήση των οποίων ενέχει και μία σημαντική αναπτυξιακή διάσταση σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, εφόσον υπάρξει συνεργασία (π.χ. για έργα αποκατάστασης, ανάπτυξης ενεργειακής τεχνολογίας, ΑΠΕ μέσω ενεργειακών κοινοτήτων).
- Στη βάση υλοποίησης των ανωτέρω αποφάσεων, και των οικείων πολιτικών που θα αναπτυχθούν, το ανθρώπινο δυναμικό και η διάσταση της αξιοποίησης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων αναδεικνύεται σε μείζον ζήτημα, για τη διασφάλιση και ανάπτυξη θέσεων εργασίας και υποστήριξης του μετασχηματισμού του περιφερειακού αλλά και ειδικότερα του τοπικού αναπτυξιακού υποδείγματος.
- Η ένταση του προβλήματος, ως προς το ανθρώπινο δυναμικό, διαφοροποιείται ανά περιοχή, επομένως απαιτείται και διαφοροποιημένη στρατηγική αντιμετώπισης. Από τα στοιχεία προκύπτει πως η ΠΕ Κοζάνης είναι η πλέον επηρεαζόμενη περιοχή.
- Σοβαρό ζήτημα αποτελεί η συνάφεια ή μη των θέσεων εργασίας που αναμένεται να δημιουργηθούν από την σχεδιαζόμενη επενδυτική δραστηριότητα, σε σχέση με τις πληττόμενες (άμεσα και έμμεσα) θέσεις εργασίας. Υπολογίζεται πως σχεδόν 2.200 εργαζόμενοι βρίσκονται σε άμεση έκθεση και στις δύο Περιφέρειες, ενώ σχεδόν 1.850 μόνο στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Οι βασικές επηρεαζόμενες ειδικότητες σε επίπεδο υπεργολάβων και εποχικών εργαζόμενων είναι:

Υπεργολάβοι ΔΕΗ	Εποχικοί
<ul style="list-style-type: none">•ΔΕ Οδηγοί, Μηχανοδηγοί – Χειριστές•ΔΕ Τεχνίτες κατασκευών•ΔΕ Τεχνικοί•ΥΕ Ανειδίκευτοι εργάτες	<ul style="list-style-type: none">•ΔΕ Χειριστές Μηχ/των Τεχνικών Έργων•ΔΕ Ηλεκτροτεχνικοί Εγκαταστάσεων•ΔΕ Μηχανοτεχνικοί Εγκαταστάσεων & Εξοπλισμού•ΔΕ Οδηγοί, Μηχανοδηγοί – Χειριστές•ΔΕ Ηλεκτρονικοί•ΔΕ Τεχνικοί•ΔΕ Βοηθοί Οδηγοί, Μηχανοδηγοί Χειριστές•ΥΕ Εργάτες

Ταυτόχρονα, σε επίπεδο έμμεσων επιπτώσεων, εκτιμάται ότι:

- Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας θα υπάρξει απώλεια -σε επίπεδο εισοδήματος- για την τοπική κοινωνία της τάξης του 3,1€ για κάθε 1€ που αφαιρείται από τη λιγνιτική δραστηριότητα. Το αντίστοιχο ποσοστό για την ΠΕ Αρκαδίας είναι 1,7 €.
- Το ~30% των άμεσα επηρεαζόμενων εργαζόμενων αναμένεται να απασχοληθεί στις σχεδιαζόμενες επενδύσεις κατά τη φάση της λειτουργίας. Σχετικά με τις νέες θέσεις εργασίας (άμεσες και έμμεσες) που αναμένεται να δημιουργηθούν μακροπρόθεσμα:

- ο 80% αφορά σε βραχυχρόνια ανέργους
- ο 15% αφορά σε μετακινήσεις όμορων κλάδων και εργασιακή κινητικότητα
- ο 5% αφορά εξειδικευμένο υφιστάμενο προσωπικό

Όσον αφορά στους άμεσα επηρεαζόμενους, η προσέγγιση στήριξης και προώθησης στην απασχόληση πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ηλικιακή διαστρωμάτωση και τις δυνατότητες επανακατάρτισης σε όμορα επαγγέλματα. Πιο συγκεκριμένα:

- ο Οι απαιτήσεις σχεδιασμού δεν είναι ίδιες για όλες τις ηλικιακές ομάδες και στη βάση υφιστάμενου χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου και κάθεται εξειδίκευσης μεγάλου μέρους των πληττόμενων. Υφίστανται περιορισμοί οι οποίοι θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν.
- ο Υπάρχει σημαντικός κίνδυνος εκροής στις ηλικίες κάτω των 35 ετών και μακροχρόνιας ανεργίας στους άνω των 45 ετών.

Όσον αφορά στους έμμεσα επηρεαζόμενους, απαιτούνται συνδυαστικές παρεμβάσεις για την αναβάθμιση δεξιοτήτων και προώθηση στην απασχόληση και επιχειρηματικότητα: ενδεχόμενη κοινή θεματολογία κατάρτισης δεν μεταφράζεται σε κοινό περιεχόμενο για όλες τις ομάδες. Η εκπαίδευση θα πρέπει να είναι πρακτική, ταχύρρυθμη και με προγράμματα μικρής κλίμακας.

Σε ορισμένες κατηγορίες πληττόμενων (άμεσων και έμμεσων) η επιχειρηματικότητα φαίνεται να προκρίνεται σε σχέση με την προώθηση στην απασχόληση, υπό τις κάτωθι προϋποθέσεις:

- ο Απαιτούνται συνδυαστικές παρεμβάσεις για την στήριξη της νέας επιχειρηματικότητας και του μετασχηματισμού όσων επιχειρήσεων πλήττονται έμμεσα
- ο Η εξωστρέφεια (ΠΔΜ) κυρίως στην περιοχή των Βαλκανίων για παροχή υπηρεσιών με βάση την καταγεγραμμένη τεχνογνωσία, πρέπει να υποστηριχθεί

Για τις κατηγορίες αυτές, η κατάρτιση σε θέματα γενικής και ειδικής επιχειρηματικότητας, πχ συνεργατικά σχήματα, θα πρέπει να συμπληρώνει την εκπαίδευση σχετικά με την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων ως αντικείμενο νέας ή όμορης δραστηριότητας

Οι κατευθύνσεις σχεδιασμού και παρέμβασης για όλα τα ανωτέρω, απαιτείται να είναι διαφορετικές για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και την Περιφέρεια Πελοποννήσου, κάτι που πρέπει να αποτυπωθεί ως εξειδίκευση και στόχευση των προτάσεων στα εδαφικά σχέδια δικαίας μετάβασης (territorial just transition plans)

Η χρονική παράμετρος είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για το ανθρώπινο δυναμικό. Όπως φαίνεται και παρακάτω, η περίοδος χωρίζεται σε τρεις κρίσιμες περιόδους ή ορόσημα, λαμβάνοντας υπόψη και το σημείο εκκίνησης.

Σημείο εκκίνησης 2020	Περίοδος μετάβασης (2021-2023)	Περίοδος ανάπτυξης (2023 και έπειτα)
<ul style="list-style-type: none"> ο ~2.200 άμεσα επηρεαζόμενες θέσεις εργασίας ο Σχεδιασμός δικτύου ασφαλείας (safety net) ο Δημιουργία συνεργατικού σχήματος διακυβέρνησης για τη διάγνωση αναγκών σε δεξιότητες και το σχεδιασμό παρεμβάσεων 	<ul style="list-style-type: none"> ο Επιδότηση εργασίας. ο Επιχορήγηση επιχειρήσεων που θα δημιουργηθούν από επηρεαζόμενες ομάδες. ο Παροχή ολοκληρωμένου πλαισίου υπηρεσιών σε επιχειρήσεις, εργαζόμενους και ανέργους. ο Επιχορηγήσεις σε επιχειρήσεις για μετασχηματισμό. ο Κρίσιμες οι θέσεις εργασίας σε έργα αποκατάστασης. ο Θεματική στοχευμένη τεχνική επανεκπαίδευση. ο Κοινωνικές παροχές. 	<ul style="list-style-type: none"> ο Οικονομική/ Κλαδική Διαφοροποίηση ο Νέοι τομείς ανάπτυξης ο Νέα επιχειρηματικότητα ο Νέες θέσεις εργασίας

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟ ΠΑΚΕΤΟ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Ανθρώπινο δυναμικό

Το πλέγμα προτάσεων για τη μετάβαση του προσωπικού που πλήττεται άμεσα (π.χ. η μετάβαση μεγάλου αριθμού οδηγών/χειριστών μηχανημάτων) προτείνεται να σχετίζεται με:

- Απασχόληση στα έργα παροπλισμού (decommissioning) των λιγνιτικών μονάδων και αποκατάστασης των πεδίων.
- Σύζευξη με τον τομέα των κατασκευών (κυρίως δημόσια έργα).
- Υποστήριξη της μετάβασης στη βιομηχανία και σε συγκεκριμένες ενεργειακές δραστηριότητες.
- Απασχόληση, κατά ένα ποσοστό, στα έργα κατασκευής υποδομών/επενδύσεων στην περιοχή.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται η συνάφεια επενδύσεων που θεωρούνται κρίσιμες ως προς την ένταση εργασίας σε σχέση με το άμεσα επηρεαζόμενο εργατικό δυναμικό.

Όμορη επένδυση	Συνάφεια με υφιστάμενο εργατικό δυναμικό που επηρεάζεται
Εργασίες αποκατάστασης γαιών	+++
Παροπλισμός μονάδων (Decommissioning)	+++
Ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων στο πλαίσιο του "Εξοικονομώ-Αυτονομώ"	++
Επενδύσεις σε καθαρή ενέργεια	++
Επενδύσεις σε κυκλική οικονομία για τη διαχείριση απορριμμάτων	+++
* Σύμφωνα με την ΕΕ, η Ελλάδα θα πρέπει να φτάσει στόχο ανακύκλωσης σε επίπεδο Δήμων το 55% έως το 2025 και το 65% έως το 2035	

- Όσον αφορά στις προτεινόμενες κατευθύνσεις σχεδιασμού και τους άμεσα επηρεαζόμενους, διαφαίνεται πως οι επενδύσεις δεν πρόκειται να προσφέρουν απασχόληση (στους τομείς της κατασκευής και της λειτουργίας) πριν το 2023. Κατά συνέπεια, και κατά το μεταβατικό διάστημα, απαιτείται στήριξη της απασχόλησης των άμεσα συνδεδεμένων με τη λιγνιτική δραστηριότητα επιχειρήσεων ενώ αναδεικνύεται ως κρίσιμη προς αυτό η διαδικασία της αποκατάστασης των εδαφών -πέραν των προφανών περιβαλλοντικών λόγων- για τη διατήρηση μεγάλου μέρους των θέσεων εργασίας.
- Η επανακατάρτιση του εξειδικευμένου προσωπικού που πλήττεται δεν μπορεί να αποτελεί οριζόντιο μέτρο, ενώ προς το παρόν δεν διαφαίνεται και μια ξεκάθαρη σχετική πολιτική η οποία θα αντιμετωπίζει άμεσα το πρόβλημα. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον υφιστάμενο σχεδιασμό σε επίπεδο Master Plan, η πλειοψηφία των προτεινόμενων αναπτυξιακών προτάσεων και ο υπολογισμός του ισοζυγίου των ροών προς και από την αγορά εργασίας απευθύνονται κυρίως ως νέες θέσεις εργασίας στο σύνολο της αγοράς εργασίας (κινητικότητα και υφιστάμενη ανεργία). Σε επίπεδο Περιφέρειας αυτό είναι σημαντικό, καθώς το νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα θα πρέπει να υποστηριχθεί. Όμως, για τις ομάδες που πλήττονται άμεσα, η λύση θα πρέπει να είναι πολύ πιο συγκεκριμένη, καθώς διαφαίνεται ότι τουλάχιστον σε επίπεδο απωλειών εισοδήματος, η

διασφάλιση θέσεων εργασίας κατά την περίοδο 2021-2023 στο προσωπικό που πλήττεται άμεσα προστατεύει σημαντικό ποσοστό και των έμμεσων θέσεων απασχόλησης.

Το ανθρώπινο δυναμικό θα πρέπει να υποστηριχθεί στη βάση σύγχρονων, στοχευμένων παρεμβάσεων που θα αποτελούν ευδιάκριτο τμήμα του αναπτυξιακού σχεδιασμού και θα συνδέονται άμεσα και με ξεκάθαρο τρόπο με τις λοιπές παρεμβάσεις του. Θα πρέπει να αναπτυχθεί ο σχετικός συνεργατικός μηχανισμός διάγνωσης, τα υποστηρικτικά μέσα και να διασφαλιστούν επαρκείς πόροι, γεγονός που θα πρέπει να αποτυπωθεί εξειδικευμένα στα εδαφικά σχέδια δίκαιης μετάβασης.

Η συμφωνία προς αυτό και η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων εταίρων θα πρέπει να είναι ξεκάθαρη (ρόλοι), ενώ το σύστημα διακυβέρνησης ευέλικτο και αποτελεσματικό (ροές και αρμοδιότητες). Η συνεισφορά όλων θα πρέπει να είναι συστηματική και να υποστηρίζεται από οδικό χάρτη για τον εκάστοτε εταίρο. Σημαντικό στοιχείο ως προς αυτό είναι η σωστή αποτύπωση, επιλογή και συμπερίληψη των εμπλεκόμενων φορέων στη διαδικασία σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης αλλά και του ρόλου που μπορούν να επιτελέσουν για την επιτυχία του εγχειρήματος, αλλά και των επιμέρους υποστηρικτικών μηχανισμών. Η ενεργός συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών είναι σημαντική και θα πρέπει να ενισχυθεί, στη βάση του ανωτέρω πλαισίου διακυβέρνησης.

Η επανακατάρτιση προϋποθέτει τη διάγνωση σε κενά δεξιοτήτων και μελλοντικές ανάγκες. Η διάγνωση θα πρέπει να καλύπτει τόσο την άμεση ανάγκη όσο και τον μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό. Ο σχεδιασμός θα πρέπει να είναι πολύ-επίπεδος, πολυπαραμετρικός και ισότιμος, λαμβάνοντας λαμβάνει υπόψη του περιορισμούς λόγω των χαρακτηριστικών των ομάδων στόχου ή των περιοχών. Οριζόντιου τύπου παρεμβάσεις θα καθυστερήσουν ή/και θα θέσουν σε κίνδυνο την αναπτυξιακή διάσταση που είναι κρίσιμη.

Τα συνοδευτικά μέτρα 'ανακούφισης' για το ανθρώπινο δυναμικό θα πρέπει να στοχεύουν μόνο στο μεταβατικό στάδιο με παράλληλη αξιοποίηση μέτρων υποστήριξης της επιχειρηματικότητας, κυρίως συνεργατικών μορφών για τους άμεσα επηρεαζόμενους. Η στήριξη των επιχειρήσεων στον μετασχηματισμό τους θα οδηγήσει και στο μετασχηματισμό των αναγκαίων θέσεων εργασίας που θα διατηρήσουν μέρος του επηρεαζόμενου εργατικού δυναμικού.

Η βιώσιμη επιχειρηματικότητα μπορεί να διασφαλίσει τη βιώσιμη απασχόληση, ενώ η λειτουργία υποστηρικτικών μηχανισμών, μπορεί να συμβάλει στη μεγιστοποίηση ενός θετικού αποτελέσματος. Για την ανάπτυξη θέσεων εργασίας μέσω επιχειρηματικότητας και εξωστρέφειας, προτείνονται τα εξής:

- Απαιτούνται μέτρα στήριξης της επιχειρηματικότητας (συνεργατικά σχήματα όπως ενεργειακές κοινότητες κ.ά., ατομικές επιχειρήσεις, start-ups, υφιστάμενες επιχειρήσεις)
- Η επαναστόχευση θα πρέπει να γίνει σε: τεχνολογίες και εξοπλισμό για καθαρή ενέργεια, κατασκευές/έργα υποδομών, βιομηχανική τεχνολογία, μεταφορές, ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, αγροτικό τομέα
- Ο σχεδιασμός απαιτείται να διασφαλίζει, κίνητρα, γρήγορες διαδικασίες, πρόσβαση σε χρηματοδότηση και υπηρεσίες για επιχειρησιακές, οργανωτικές και λειτουργικές μεταβολές και εκσυγχρονισμό εξοπλισμού, επανακατάρτιση.
- Τα ανωτέρω κίνητρα θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα και να συνδυάζονται σε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο, με την τήρηση των τυχόν περιορισμών.

Τέλος, εκτιμάται ότι η διαχείριση των άμεσα επηρεαζόμενων θέσεων εργασίας με ειδικό πλαίσιο και βραχυπρόθεσμο ορίζοντα θα έχει θετική επίδραση και στις έμμεσα επηρεαζόμενες θέσεις εργασίας (συγκράτηση). Η προσέγγιση για την αναβάθμιση δεξιοτήτων θα πρέπει να γίνει στη βάση κλαδικής διάρθρωσης. Η όποια επανακατάρτιση των άμεσα και έμμεσα επηρεαζόμενων πρέπει να σχεδιάζεται στη βάση αναγκών ανάπτυξης που εμφανίζονται σε συναφείς (όμορους) κλάδους.

Διαδικασία απολιγνιτοποίησης

Η περίοδος 2021-2023 είναι η κρίσιμη περίοδος για τη μείωση (και διαχείριση) των επιπτώσεων σε εισόδημα και απασχόληση από τη σχεδιαζόμενη μετάβαση. Η διακυβέρνηση της διαδικασίας είναι κρίσιμη, ενώ σημαντικό είναι να υπάρξει μέριμνα για την υπόψη περίοδο, πιθανώς με ένα πρόγραμμα γέφυρα κατά τη διάρκεια του κλεισίματος των υφιστάμενων λιγνιτικών μονάδων.

Ο ρόλος της ΔΕΗ είναι κομβικός στην κατεύθυνση αυτή για τη μεταβατική περίοδο, ενώ τα έργα παροπλισμού (decommissioning) και αποκατάστασης εδαφών μπορούν να υποστηρίξουν μια ομαλότερη μετάβαση, συγκρατώντας την απομείωση των άμεσων και έμμεσων θέσεων εργασίας. Η κυκλική οικονομία, οι ΑΠΕ, η ενεργειακή αποδοτικότητα, καθώς και οι κατασκευές και το μεταφορικό έργο, μπορούν επίσης να υποστηρίξουν μια ομαλότερη μετάβαση σε συνδυασμό με τη διασφάλιση απασχόλησης έντασης εργασίας σχετιζόμενη με την αιεφορία.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η επανεξέταση των σχεδίων ανάπτυξης υποδομών ορυκτού αερίου στο πλαίσιο του ΣΔΑΜ και η ενίσχυση της συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών και της τοπικής αυτοδιοίκησης μέσω των ενεργειακών κοινοτήτων, με γενναία εμπροσθοβαρή μέτρα ενεργειακής εξοικονόμησης. Τα εδαφικά σχέδια δίκαιης μετάβασης οφείλουν να εξειδικεύσουν τις απαιτούμενες παρεμβάσεις στη βάση του σχεδιασμού των περιφερειών και της υποστήριξης που μπορεί να παρέχουν το Πανεπιστήμιο, οι λοιποί τοπικοί φορείς και οι κοινωνικοί εταίροι, σε ένα ενιαίο και αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης.

Το ορυκτό αέριο συνεισφέρει με το χαμηλότερο ποσοστό έντασης εργασίας σε σχέση με τις ΑΠΕ και την εξοικονόμηση ενέργειας, ενώ είναι κάτι παραπάνω από βέβαιο πως εντός της ερχόμενης δεκαετίας θα ξεκινήσει και η αντίστοιχη διαδικασία αποαεριοποίησης (phasing-out), επομένως και ο επόμενος κύκλος μετάβασης.

Εξάλλου, στο πλαίσιο της αξιολόγησης του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα, υπάρχει και σχετική διατύπωση ως προς τους κινδύνους οι επενδύσεις σε ορυκτό αέριο να αποτελέσουν «αδρανή κεφάλαια» (stranded assets), οπότε προτείνεται να βρεθεί τρόπος οι επενδύσεις να έχουν μακροχρόνιο σχεδιασμό και συμβατότητα με τον τομέα των νέων καθαρών τεχνολογιών³. Ως WWF Ελλάς έχουμε επισημάνει τον κίνδυνο αυτό και έχει αποτυπωθεί και στην πρόσφατη μελέτη για την Πράσινη Ανάκαμψη⁴.

³ Individual assessments and summaries https://ec.europa.eu/energy/content/individual-assessments-and-summaries_en?utm_source=POLITICO.EU&utm_campaign=35c9cb3a12-EMAIL_CAMPAGN_2020_10_14_10_33&utm_medium=email&utm_term=0_10959edeb5-35c9cb3a12-190548415

⁴ WWF Ελλάς. (2020, Οκτώβριος). Η πρόταση του WWF για ένα πράσινο πακέτο ανάκαμψης που θα ανοίξει 125.000 νέες θέσεις εργασίας στην Ελλάδα. <https://www.wwf.gr/?uNewsID=934316>

Ανακατεύθυνση επενδύσεων από το ορυκτό αέριο προς την καθαρή ενέργεια

Το ΕΣΕΚ υπολογίζει ότι οι επενδύσεις σε νέες υποδομές αερίου ανέρχονται σε 5,5 δισεκ. ευρώ μέχρι το 2030, στις οποίες περιλαμβάνονται τόσο η παραγωγή όσο και οι υποδομές μεταφοράς και διανομής. Από κλιματική και οικονομική σκοπιά, αυτή η επιλογή είναι εξαιρετικά προβληματική.

Από κλιματική σκοπιά, είναι πλέον δεδομένο ότι το επιχείρημα περί βιώσιμου «μεταβατικού καυσίμου» είναι μύθος. Οι εκπομπές στον κύκλο ζωής του αερίου έχουν σε μεγάλο βαθμό υποτιμηθεί, και νέες ενδεχόμενες επενδύσεις σε ορυκτά καύσιμα με μεγάλη διάρκεια απόσβεσης θα κλειδώσουν το ενεργειακό μοντέλο της Ελλάδας σε μια πορεία υψηλών εκπομπών. Ένας τέτοιος δρόμος δεν είναι εναρμονισμένος με τη Συμφωνία του Παρισιού και υποβαθμίζει συνολικά τη διαδικασία απανθρακοποίησης.

Από τη σκοπιά της οικονομικής ανάκαμψης, οι υποδομές αερίου έχουν σημαντικά χαμηλότερους πολλαπλασιαστές απασχόλησης και οικονομικής απόδοσης, σε σχέση με τις εναλλακτικές που βασίζονται στην καθαρή ενέργεια και την αποθήκευση. Με απλούς υπολογισμούς, εκτιμάται πως επένδυση 5,5 δισεκ. ευρώ που δεν δαπανάται σε αέριο (με βάση το ΕΣΕΚ έως το 2030) αλλά επενδύεται σε εναλλακτικές λύσεις βασισμένες σε καθαρές πηγές ενέργειας και σε υποδομές διανομής (π.χ. ευφυή δίκτυα και αντλίες θερμότητας) θα απέφεραν στην Ελλάδα 25.000 πρόσθετες θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης μέχρι το 2030. Προτείνουμε επομένως την ανακατεύθυνση των ετήσιων επενδύσεων που σχεδιάζονται με βάση το ΕΣΕΚ, σε υποδομές ορυκτού αερίου (550 εκατ. ανά έτος), προς εναλλακτικές υποδομές καθαρής ενέργειας, αποθήκευσης και δικτύων για τρία χρόνια, μέσω της χρήσης πόρων του ταμείου ανάκαμψης.

Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι πρόσφατη έκθεση του Bloomberg New Energy Finance θεωρεί την πλειονότητα των επενδύσεων σε αέριο που σχεδιάζονται στην Ελλάδα αχρείαστες ενεργειακά και οικονομικά μη αποδοτικές, σε σύγκριση με υποδομές καθαρής ενέργειας.

Αντίστοιχα συμπεράσματα περιλαμβάνονται και στην πρόσφατη έρευνα της McKinsey⁵ αλλά και του Παγκόσμιου Οργανισμού Ενέργειας⁶.

⁵ Can a low-carbon recovery agenda create jobs and help the economy? <https://www.mckinsey.com/featured-insights/coronavirus-leading-through-the-crisis/charting-the-path-to-the-next-normal/can-a-low-carbon-recovery-agenda-create-jobs-and-help-the-economy#>

⁶ A sustainable recovery plan for the energy sector <https://www.iea.org/reports/sustainable-recovery/a-sustainable-recovery-plan-for-the-energy-sector#abstract>

1961

Το WWF ιδρύθηκε το 1961 στην Ελβετία

1991

Το WWF ιδρύει γραφείο στην Αθήνα το 1991.

>100

Το WWF αγωνίζεται για την προστασία του περιβάλλοντος σε 6 ηπείρους και σε περισσότερες από 100 χώρες.

>300

Στην Ελλάδα έχουμε υλοποιήσει περισσότερες από 300 δράσεις.

360°

Προστατεύουμε το περιβάλλον λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά αίτια των απειλών και προτείνοντας λύσεις για την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

5.000.000

Μας στηρίζουν περισσότεροι από 5 εκ. υποστηρικτές παγκοσμίως. Στην Ελλάδα οι υποστηρικτές μας ξεπερνούν τους 10.000.

1995

Η οικονομική διαχείριση του WWF Ελλάς ελέγχεται από ορκωτούς λογιστές ανελλιπώς από το 1995.

Η αποστολή του WWF Ελλάς

είναι να διατηρήσει την πλούσια βιοποικιλότητα της Ελλάδας ως αναπόσπαστο στοιχείο της Μεσογείου και να παρεμποδίσει – και μακροπρόθεσμα να αντιστρέψει – την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με στόχο την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

www.wwf.gr